

ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ

Розглянуто поняття, зміст та особливості адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у сфері телекомунікацій.

The article is dedicated to notion, maintenance and particularity of administrative-right resources of contraction to offences in the sphere of telecommunication.

Великий науковий та практичний інтерес в науці представляють проблеми застосування правових засобів, їх своєчасного, відповідного, якісного вдосконалення, яке відповідає меті та їх призначенню, оскільки належно обрані правові засоби сприяють попередженню та припиненню правопорушень, вихованню суспільства в дусі законності та в контексті дотримання приписів нормативно-правових актів. Проте категорія “правові засоби” і похідна від неї “адміністративно-правові засоби” ще не вивчена достатньо, а в юридичній літературі ці категорії часто вільно трактуються і застосовуються переважно як узагальнюючі поняття.

Метою даної статті є дослідження категорій “правові засоби” та “адміністративно-правові засоби”, визначення їх основних і специфічних ознак, що, у свою чергу, надасть можливість сформулювати поняття адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у сфері телекомунікацій.

Проблемами застосування адміністративно-правових засобів протидії правопорушень у різних сферах займалися в різні часи такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як С. Алексєєв, А. Комзюк, Ю. Колмиков, І. Фролов та ін.

Термін “засіб” трактується як прийом, спосіб, спеціальна дія, що дає можливість здійснити що-небудь, досягти чого-небудь; знаряддя, предмет, сукупність пристроїв для здійснення якоїсь діяльності [3, с. 326; 7, с. 96]. Загальним для всіх понять, позначених словом “засоби” є те, що всі вони позначають предмети і явища з точки їх функціонального призначення, можливості використання для вирішення певних завдань.

У загальній теорії права термін “правові засоби” розглядається по-різному. А. Малько вважає, що засіб – це з’єднуюча середня ланка між суб’єктом та об’єктом діяння, між ідеальною моделлю мислення і матеріальним результатом. Тому правові засоби є специфічним посередником, що включають як фрагменти ідеального (інструменти, засоби-встановлення – суб’єктивні права, обов’язки, пільги, заборони,

заохочення, покарання), так і фрагменти реального (технологія, засоби-діяння, направлені на використання інструментів, – перш за все акти реалізації прав і обов'язків) [9, с. 360].

В. Хропанюк дане поняття співставляє з поняттями “правовий вплив”, “правове регулювання” та вважає, що “ці засоби утворюють цілісний, системний юридичний механізм, що забезпечує врегулювання всієї сукупності суспільних відносин, які є предметом правового регулювання” [11, с. 244-245]. Система правових засобів, згідно з точкою зору В. Хропанюка, є механізмом правового регулювання, основними структурними елементами якого є норми права, правовідносини і акти реалізації юридичних прав і обов'язків.

Чимало авторів вважають правові засоби явищем правової дійсності [4, с. 49 – 51; 10, с. 17, 83-84]. С. Алексеев заперечує це і зазначає, що “питання правових засобів є не стільки питанням виокремлення в особливий підрозділ тих чи інших фрагментів правової дійсності, скільки питанням їх особливого бачення у ... певному ракурсі – їх функціонального призначення, їх ролі як інструментів... вирішення соціальних завдань” [1, с. 349]. А спроби звести правові засоби до певного кола правових явищ, до того ж таких, які мають “ненормативний” характер, учений вважає безпідставними та необґрунтованими. При цьому позиція автора, як уявляється, відображає лише частину істини. Ігнорування в інструментальному підході засобів-діянь і посилення лише на інституціональну сторону розуміння юридичних засобів не дозволяє повністю враховувати всі ті фактори, за допомогою яких можна досягти поставлених цілей. Адже результат неможливо отримати тільки за допомогою субстанціональних явищ, які автоматично не приводять до потрібного ефекту. Потрібні ще дії та зусилля, пов'язані з використанням наданих у законодавстві інструментів. Засоби-встановлення та засоби-діяння створюють разом необхідний і самодостатній для досягнення конкретної цілі інформаційно-енергетичний комплекс ресурсів [11, с. 363].

Таке розуміння засобів відповідає переважній більшості науковців у галузі філософії, згідно з яким категорія “засіб” включає як інструментарій, так і його використання при отриманні бажаного результату. “Средства достижения цели – это объективные предметы и действия, включенные в структуру целеполагающей деятельности и обеспечивающие получение определенного результата” [6, с. 206; 8, с. 161].

Як юридичний інструментарій під правовими засобами необхідно розуміти закріплені Конституцією, нормами законів або інших правових актів прийоми, способи впливу на суспільні відносини з метою досягнення певного результату. До правових засобів відносять юридичні норми, правовідносини, індивідуальні правовстановлюючі веління і приписи, акти правозастосовчих органів тощо [2].

У системі зазначених засобів (прийомів, заходів, способів) виділяють кримінально-правові, цивільно-правові, дисциплінарні, адміністративно-

правові та інші засоби впливу. Чинне місце серед них належить останнім.

Спираючись на вищевказане, поняття “адміністративно-правові засоби” буде позначати всю систему адміністративно-правових норм, яка розглядається з позиції їх функціонального призначення для вирішення певного кола завдань, регулювання відповідних суспільних відносин. Адміністративно-правові засоби відрізняються найбільшим розмаїттям. Їм притаманна низка властивостей, які, у свою чергу, характерні і для адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у сфері телекомунікацій. Загальні ознаки адміністративно-правових засобів так чи інакше розглядалися такими науковцями, як О. Бандурко, О. Безсмертний, Д. Бахрах, Л. Коваль, Т. Коломоєць, А. Комзюк, В. Комзюк, В. Шкарупа та ін. Спираючись на роботи науковців, зупинимось на аналізі юридичних особливостей (ознак, властивостей) адміністративно-правових засобів взагалі та тих, що застосовуються з метою протидії правопорушенням у сфері телекомунікацій.

Адміністративно-правові засоби в комплексі є одним із ефективних структурних елементів охоронної діяльності органів держави, спрямованої на формування і розвиток суспільних відносин у різноманітних галузях на міцній нормативній основі. Уявляється, що дослідження змісту і об’єктивної обумовленості адміністративно-правової охорони суспільних відносин у сфері телекомунікацій актуальне як у теоретичному, так і у практичному аспектах.

Аналізуючи правову природу адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у сфері телекомунікацій, а також звертаючись до вищевказаних наукових джерел, можна виділити такі особливості цієї правової категорії.

1. Важливою ознакою адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у сфері телекомунікацій є з’ясування юридичної природи змісту слова “протидія”. Фактично мова йде про боротьбу з правопорушеннями. Як відомо, держава для відповідної діяльності використовує два методи: переконання та примус. З точки зору лексики слово “протидія” означає дію, що спрямована проти іншої дії, перешкоджає їй [3, с. 992]. Тобто протидія полягає в активній діяльності, що направлена на попередження, припинення існуючого правопорушення та притягнення винних осіб до відповідальності. Отже, адміністративно-правові засоби протидії становлять примусові засоби, що застосовуються на підставі та в порядку, передбаченому нормами адміністративного права. Відповідні примусові засоби є заходами адміністративного примусу, що значною мірою впливає на визначення поняття адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у сфері телекомунікацій. До того ж варто зазначити, що правопорушення у сфері телекомунікацій з суб’єктивної сторони є не тільки корисливими, а й такими, де причиною вчинення є недбалість, халатність чи самовпевненість посадових осіб.

2. Засоби мають правову природу, базуються на праві, застосовуються на основі норм адміністративного права.

3. Іншою ознакою адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у сфері телекомунікацій є те, що вони застосовуються переважно органами Національної комісії з питань регулювання зв'язку, органами Державної інспекції зв'язку НКРЗ, органами Українського державного центру радіочастот Адміністрації зв'язку і радіочастот України. Враховуючи специфіку правопорушень у сфері телекомунікацій, в Україні не існує відповідних об'єднань чи інших угруповань, що мають право застосовувати примусові засоби з метою протидії правопорушенням у зазначеній сфері.

4. Адміністративно-правові засоби протидії правопорушенням у сфері телекомунікацій застосовуються тільки до фізичних осіб.

5. Однією з визначальних ознак адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у сфері телекомунікацій є те, що вони застосовуються саме в примусовому порядку, тобто незалежно від волі і бажання суб'єкта.

6. Адміністративно-правові засоби дуже різноманітні, вони можуть мати характер морального, організаційно-правового, майнового, особистісного чи іншого впливу.

7. Підставою застосування відповідних правових засобів є вчинення правопорушення у сфері телекомунікацій, а також виникнення загрози вчинення відповідного правопорушення. Наприклад, органами Національної комісії з питань регулювання зв'язку, органами Державної інспекції зв'язку НКРЗ, органами Українського державного центру радіочастот Адміністрації зв'язку і радіочастот України провадяться планові та позапланові перевірки додержання ліцензійних умов операторами, провайдерами телекомунікацій та операторами поштового зв'язку, здійснення контролю за якістю телекомунікаційних послуг, а також за додержанням суб'єктами ринку телекомунікацій законодавства тощо.

8. Відповідні засоби застосовуються з метою протидії правопорушенням у сфері телекомунікацій, під якими будемо розуміти адміністративні правопорушення, що передбачені главою 10 КУпАП: "Адміністративні правопорушення на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку". Об'єкт відповідних правопорушень складають суспільні відносини, що виникають у сфері зв'язку.

9. Адміністративно-правові засоби протидії правопорушенням у сфері телекомунікацій застосовуються з метою спонукання фізичних осіб до виконання приписів загальнообов'язкових правил, попередження та припинення протиправних дій та бездіяльності, безвідповідальності, притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності.

З урахуванням загальнотеоретичного поняття "правові засоби", а також беручи до уваги специфічні особливості адміністративної галузі

права і характеристики конкретних правових засобів, якими вона оперує, їхні істотні ознаки, можна дати визначення адміністративно-правовим засобам протидії правопорушенням у сфері телекомунікацій.

Отже, на наш погляд, адміністративно-правові засоби протидії правопорушенням у сфері телекомунікацій – це сукупність установлених нормами адміністративного права прийомів і способів, за допомогою яких держава в особі уповноважених органів влади впливає на суспільні відносини у зазначеній сфері шляхом застосування до фізичних осіб, незалежно їх від волі і бажання, примусових заходів впливу морального, майнового, організаційного та особистісного характеру у випадках вчинення або загрози вчинення особами правопорушення, об'єктом яких є суспільні відносини, що виникають у сфері зв'язку з метою попередження та припинення порушень загальнообов'язкових правил, притягнення винних до відповідальності. Такі засоби складають чисельну і розгалужену сукупність, що потребує спеціальної наукової класифікації, розробка якої являє перспективний напрямок подальшого наукового пошуку в цьому питанні.

Література:

1. *Алексеев С.С.* Право: азбука – теория – философия: Опыт комплексного исследования. – М.: Статут, 1999. – 712 с.
2. *Алексеев С.С.* Правовые средства: постановка проблемы, понятие, классификация // Советское государство и право. – 1987. – № 6. – С. 12 – 19.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2002. – 1440 с.
4. *Калмыков Ю.Х., Баранов Н.А.* Правовые средства обеспечения имущественных потребностей граждан: Гражданское право в сфере обслуживания. – Свердловск, 1984. – 152 с.
5. *Комзюк А.Т.* Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації: Монографія. – Х.: НУВС, 2002. – 336 с.
6. *Материалистическая диалектика. Краткий очерк теории / П.Н. Федосеев, И.Т. Фролов, В.А. Лекторский и др.* – 2-е изд., доп. – М.: Политиздат, 1985. – 350 с.
7. *Новий тлумачний словник української мови.* – К., 1999. – Т. 2. – 911 с.
8. *Общество и сознание / Пер. с нем. М.Б. Колдаевой; Общ. ред. и вступ. ст. А.К. Углядова.* – М.: Прогресс, 1984. – 239 с.
9. *Проблемы теории государства и права: Учеб. пособие / Под ред. М.Н. Марченко.* – М.: Юристъ, 2002. – 656 с.
10. *Пугинский Б.И.* Гражданско-правовые средства в хозяйственных отношениях. – М., 1984. – 224 с.
11. *Хропанюк В.Н.* Теория государства и права. – М., 1996. – 378 с.

Надійшла до редколегії 18.07.2008 р.